

Lobodzińska s odvoláním se na K. T. Toepflitz a Z. Kalużyńskiego formuluje asi v tom smyslu, že nejoblíbenějším současným hrdinou v nejširších kruzích konzumentů umění je ženská postava, která v boji s muži „vítězí“ a stává se tak — jakoby na odplatu za věky pokoření a podřízení mužům — představitelkou zrovnoprávnění a emancipace žen. Popularita takové hrdinky je determinována ztělesněním elementů systémů hodnot širokého okruhu konzumentů.

Jiný typ zkoumání vytváření stereotypu „současného hrdiny“ je stať Andrzeje Tyszy z Varšavské university, *Sportovci jako současní hrdinové, analýza obsahu tisku*. Tato stať metodou rozboru obsahu periodik na dané téma zkoumá stereotyp představy sportovce a jeho mimosportovního života, vliv sportovní činnosti na občanské postavení a životní kariéru, atd. Stať konstatuje, že tisk vytváří stereotyp sportovce, trochu odchýlený od statistického průměru skutečnosti, posunutý poněkud k typu idealizovanému v kladném směru u obecně ceněných hodnot, jako vzdělání, životní kariéra, úspěšný a bohatý život, rodinná pohoda atd. Sportovní činnost samotnou tisk představuje dvojím způsobem: jednak jako činnost zájmovou (hobby) a jednak jako činnost vyžadující značných obětí a odříkání, tedy jako namáhavou práci svého druhu. Celkově jsou sportovci ukazováni jako vzory životního úspěchu a kariéry, čímž plní tisk výchovnou funkci ve směru utváření lidských aspirací u čtenářů.

Poslední stať od Adama Przeworského z Polské akademie věd, *Některé metody hodnocení pilotáže*, podává nejnovější matematické metody a metodologická pojetí techniky hodnocení předvýzkumu.

Číslo obsahuje dále recenze knih, z nichž stojí za zmínku alespoň recenze R. Turského o široce založené Baumanově práci *Nástin marxistické teorie společnosti* (Z. Bauman, *Zarys marksistowskiej teorii społeczeństwa*, Warszawa 1964, PWN, str. 577), v níž autor vede paralelu mezi dílem O. Langeho v ekonomické vědě a dílem Baumanovým v sociologii, a pokládá recenzované Baumanovo dílo za dovršení jedné etapy jeho vědeckého vývoje. Vytýká sice recenzované práci jednotlivé nedostatky, ale přesto pokládá tento Baumanův pokus o formulaci systému marxistické teorie společnosti za zdařilý, významný a systematizující dosavadní výsledky společenských věd.

Nakonec číslo ještě obsahuje zprávu o pracích Střediska výzkumu veřejného mínění, zprávu o celopolské konferenci o problematice vesnických lokálních společností a konečně zprávu o V. studentském meziuniverzitním sympoziu posluchačů sociologie, které projednávalo problematiku dotýkající se polského modelu společensko-ekonomického zřízení a jeho zvláštností.

Dušan Slávik

K problematice mezinárodních skupin nátlaku

V poslední době se objevují na západě publikace zabývající se některými otázkami politických věd. Jedním z jejich autorů je Jean Meynaud ze Švýcarska (profesor politické vědy na universitách v Lausanne a v Ženevě), který studuje otázky mezinárodních a národních skupin nátlaku.

Velmi obsáhlou studii věnuje Meynaud mezinárodním skupinám nátlaku (Jean Meynaud: *Les groupes de pression internationaux*, Études de science politique, 1/1961, stran 360). Jeho práce je rozdělena do čtyř kapitol, které nestejným dílem řeší dané otázky. — V první kapitole se pokouší ukázat všechny druhy mezinárodních skupin nátlaku. Nejprve se zajímá o mezinárodní politické strany. Popisuje vývoj I., II. a III. internacionály, vznik socialistické internacionály a průběh zasedání komunistických stran v roce 1957 a 1960 v Moskvě. K mezinárodním politickým stranám počítá i různé tajné společnosti (jako jsou například Černá ruka, Svobodní zednáři, sicilská Maffie), ale také jiné formy spojení, jako je například Evropský parlament. Výčet končí informací o zřízení fašistické internacionály na kongresu v roce 1951. Další dva typy organizací jsou mezinárodní odbory a mezinárodní skupiny povolání. Velkou důležitost přisuzuje mezinárodním skupinám náboženským (církvním), které si již v průběhu dějin vynutily různé vztahy k státům. Ukazuje na tři typy vztahů státu a církve, a to: jednota státu a církve (kalifát), úplné oddělení církve od státu, a konečně koordinace vzájemné činnosti mezi státem a církví (konkordát). Skupiny národně osvobozenického hnutí nejsou objasněny dostatečně. Autor použil jen několika příkladů, ale nepoukázal na celou šíři národně osvobozenického boje, na kvalitu a kvantitu různých skupin nátlaku v těchto zemích. Problematikou vytváření národa se zabývá jen částečně; uvádí příklad Kurdů. Zato věnuje pozornost skupinám nátlaku uprchlických organizací. Publikuje některá zajímavá čísla. Podle něho po druhé světové válce bylo na světě celkem 40 miliónů uprchlíků. V současné době poklesl počet uprchlíků na 15 miliónů, z toho žijí v USA 2 milióny osob. Tyto uprchlické skupiny jsou organizovány v 25 mezinárodních organizacích. Mají velký vliv, například v západním Německu představují sílu, která neustále podporuje znovuvyzbrojení a revanšismus.

Jiné organizace jsou inspirovány humanismem; jejich cílem je například ochrana obětí (Mezinárodní červený kříž, Světová federace bývalých bojovníků), ochrana rodiny, zlepšení existence člověka, dále to jsou hnutí za zlepšení morálky, apod.

Autor v závěrečném přehledu k této kapitole přiznává, že nemohl použít materiálů všech skupin nátlaku. Vždyť v r. 1954 se odhadovala existence 1700 takových organizací. Přestože autor soustředil značné množství faktů a zajímavých poznatků o různých skupinách nátlaku v mezinárodním mě-

řítku, již jen tato první kapitola naznačuje některé ideologické a metodologické nedostatky.

Mezi ideologické nedostatky náleží okolnost, že autor stojí na objektivistickém stanovisku a používá protikomunistické argumentace z buržoazních pramenů (novin a publikací), na druhé straně však idealizuje organizace, v nichž má rozhodující pozice buržoazie. Přitom se tváří velmi nestranicky.

Jeho metodologické nedostatky vycházejí z toho, že nepodává hlubší rozbor sledovaných typů mezinárodních skupin nátlaku, ale jen útržkovitě zaznamenává některé postřehy. K hlubokému rozboru náleží jak kvantitativní, tak i kvalitativní analýza jednotlivých typů skupin, zhodnocení významu těchto skupin v mezinárodním měřítku, a konečně i grafické znázornění organizačního schématu a působení těchto skupin. Autor se omezuje jen na konfrontování organizací různých velikostí a různého významu. Nedostatky této první kapitoly, která má vytvořit celkový nárys stavu mezinárodních skupin nátlaku, pokračují potom i v dalších kapitolách.

V druhé kapitole J. Meynaud přistupuje k analýze a později se snaží systematizovat a interpretovat svoje poznatky. Jde mu hlavně o kategorii „mezinárodní skupina nátlaku“.

Při objasňování činnosti veřejného a soukromého nátlaku staví vedle sebe do stejné úrovně veřejné zájmy, které projevují zástupci socialistických zemí v orgánech OSN, kde podle něho vystupují naprosto bez svých vlastních úvah, a na druhé straně soukromý zájem finanční skupiny, která prosazuje své soukromé zájmy proti zájmům veřejným. Autor nechce rozumět tomu, že socialistické země vystupují jako svobodné země, a že jestliže mají podobné názory, nevyplyvá to z nějakého „totalitního podřízení“, ale ze socialistického společenského řádu. Zahraniční politika je pokračováním vnitřní politiky těchto států, které se osvědčily od vykořisťování a proto v zahraniční politice usilují o mír, a o svobodný rozvoj všech národů.

Další otázkou je vztah individuální a kolektivní intervence. Například finančník provádí osobní intervenci v zájmu své skupiny, kdežto kolektivní intervence je uskutečňována například odborovými organizacemi nebo obránci míru. Zde je třeba poznamenat, že mají význam i osobní intervence, jako například známá vystoupení britského vědce a obránce míru B. Russella.

Organizace musí být činná ve dvou nebo více zemích, aby se mohla nazývat organizací mezinárodní. Přitom organizace mohou mít podle autora různé formy, jako například sjednocení obchodních zájmů, kdy americké firmy jsou spojeny s obdobnými obchodními organizacemi ve Francii. Velmi závažný způsob vytváření organizací jsou různé asociace. Např. L'Union des Associations Internationales (UAI) sdružuje více než 1600 mezinárodních skupin. Otázka financování mezinárodních skupin hraje prvořadou úlohu v činnosti, i když nelze podceňovat obsah zamě-

ření skupin (ekonomické, náboženské, humanistické), ani počet členů (pohybují se od několika desítek či stovek až do několika milionů). Jak autor dodává, finanční stránku mezinárodních skupin nátlaku nelze dohromady vyčíslit. Představu si můžeme udělat jen částečně. Na anketu UAI v roce 1958 odpověděly její členské organizace, že vlastně 280 milionů dolarů.

Když charakterizuje mezinárodní organizace nebo mezinárodní skupiny nátlaku, autor zdůrazňuje, že nestačí, aby nějaké národní organizace spolupracovaly v mezinárodním měřítku, aby koordinovaly svou činnost. Mezinárodní organizace musí mít ráz mezinárodní, musí působit v několika zemích. Meynaud zkoumá i vztahy mezinárodních organizací a jednotlivých států. Například upozorňuje, že organizace uprchlické se musí přizpůsobit právnímu řádu zemí, kde existují, a tím je vlastně již do určité míry omezoována jejich činnost (mezinárodnost). Přitom vyvstává nutnost vytvořit statut mezinárodní organizace.

Spolupráce mezi jednotlivými mezinárodními nevládními organizacemi je různého charakteru. Projevuje se například v koordinaci činnosti při určitých úkolech krátkodobého nebo dlouhodobého rázu. Dále se projevuje výměnou informací a vzájemnou pomocí. Také se ale může stát, že organizace mezi sebou nespolupracují, nebo jedna organizace dělá na druhou nátlak, nebo si jedna organizace podřizuje organizace jiné.

K nejzdařilejším částem knihy náleží kapitoly věnované rozboru vztahů mezinárodní politiky a nátlaku mezi vládami a vnitřní politiky těchto vlád. Organizace spojených národů a její orgány, včetně generálního tajemníka, často narážejí na nepochopení u členských států při uskutečňování přijatých usnesení, jako například při realizaci usnesení o Kongu (Leopoldville). Na druhé straně vidíme i jiné příklady. Francouzská společnost pro výrobu elektrických součástí (CGE) dodala SSSR koaxiální kabel. Za tento obchod byla v USA ihned zanesena na černou listinu.

Autor poukazuje na to, že skupiny, které zůstávají podle nacionality a sféry svého působení národními, nemohou mít vliv na mezinárodní politiku, neboť jejich činnost je omezena na vnitřní oblast. Mezinárodní skupiny jsou naopak takové, které svou přirozeností a rozsahem své činnosti přesahují rámec národní. Prostředníkem mezi organizacemi a jednotlivými vládami jsou určité orgány detašované do jednotlivých zemí (komise, kanceláře, sekretariáty apod.).

Ke vztahu vnitřní politiky a nátlaku mezi vládami uvádí autor příklad Hitlera, který diktoval svoje podmínky národními ostatním vládám, jak se to projevilo v podobě nátlaku na tři vlády velmocí v Mnichově. Druhý příklad se týká polského prohlášení hranice Odry-Nisa za definitivní. Tato hranice je uznávána všemi socialistickými zeměmi, dále zeměmi, které se nedávno osvobodily od koloniální nadvlády, a také Francií. Tato fakta autor již neuvádí. Konstatuje jen, že Polsko s tímto požadavkem zatím nemůže prorazit

na mezinárodním fóru, neboť hranice nebyla mezinárodně uznána v mírové smlouvě s Německem.

Meynaud z těchto příkladů dělá závěry, že mezinárodní organizace nejsou stále stejné, ale že podléhají změnám podle činnosti a zaměření. Hovoří o různém stupni mezinárodní kapacity.

Při pokusu o typologii mezinárodních skupin nátlaku se hovoří o třech typech těchto skupin. Autor rozeznává

1. skupiny s charakterem mezinárodním,
2. skupiny dvou cyklů, národním a mezinárodním, které jsou vzájemně spojeny,
3. skupiny dvou cyklů, které jsou vzájemně izolovány, a to zvlášť skupiny mezinárodní.

Tato typologie je velmi zajímavá, ale omezuje se jen na sféru působení a nepodchycuje kvalitu činnosti, zaměření a cíle skupin nátlaku.

Autor knihy se odvolává na teorii skupin, hlavně pak na podmínky a způsob vývoje skupin, na používání prostředků, na pozice skupin vzhledem k veřejným institucím a na vztahy respektující spolupráci nebo konkurenci mezi skupinami. Ovšem toto uvádí jen teoreticky, ale příslušnou analýzu a aplikaci neprovádí.

Při studiu skupin nátlaku se můžeme setkat s dvěma směry. První tvoří skupiny vykonávající nátlak, který je výsledkem vnitřního jednotného působení skupiny. Druhý představují skupiny vykonávající nátlak, i když ve skutečnosti uvnitř existují určité rozdíly, a to v názorech na cíle a prostředky realizace. V této části autor nadhazuje některé zajímavé myšlenky ke zkoumání, i když je sám neřeší. Především je to míra ekonomických zájmů a jak se projevují v různých mezinárodních skupinách nátlaku. Ekonomický zájem je důležitý, ale někdy je také zatlačován do pozadí zájmy profesionálními nebo ideologickými. S tím souvisí i otázky struktury skupin. Setkáváme se se skupinami pevně organizovanými nebo se skupinami volně organizovanými.

Neméně vážnou otázkou je, do jaké míry jsou mezinárodní skupiny nátlaku schopny ve své činnosti eliminovat národní zájmy svých členů, delegátů nebo příslušníků aparátu, ale též naopak, do jaké míry mezinárodní skupiny nátlaku uskuetečňují ve jménu internacionalismu dílčí zájmy některých národních skupin, které mají své zástupce (nebo i většinu) v orgánech a ve vedení skupin, jako například Židé. Existují také skupiny, které jsou sestaveny jen z příslušníků určité církve (protestanti apod.).

Meynaud se vrací k jednotlivým druhům mezinárodních skupin nátlaku, jak o nich psal v první kapitole, a upozorňuje, že skupiny nátlaku se institucionalizují a tím mění i formy svého nátlaku a rozsah své činnosti. Vedle mezinárodních skupin, které se formálně projevují v činnosti mezinárodní a realizují se v mezinárodním měřítku, používají některé skupiny také národních podmínek,

aby současně využily více prostředků ve svých prospěch. Proto používají různých prostředků k zajištění předpokládaných výsledků.

Mezinárodní zájmové skupiny nátlaku počítají s různými alternativními možnostmi svého působení. Některé mají rozsah mezinárodní a svou hlavní činnost provádějí souběžně na národním teritoriu (viz například národní skupiny pro spolupráci s UNESCO). Jiné zájmové skupiny s národním teritoriem nepočítají.

I zájmové skupiny mají v podstatě dvě možnosti. Předně je to „nacionalizace“, tzn. skupiny se přizpůsobují národním zájmům a podceňují zájmy mezinárodní. Jiný typ skupin se „internacionalizuje“. Z tohoto dvojího zaměření vznikají typy skupin dualistických, které řeší vztahy mezi zájmy národními a mezinárodními. Národní zájmy jsou často spojeny s právním řádem, ale i mezinárodní zájmy často v určitých zemích předpokládají právní zajištění svého vlivu. Například vztahy států středního východu ke společnosti Standard Oil se řeší na základě vztahů mezi národními a mezinárodními zájmy. Standard Oil se opírá o mezinárodní autoritu, ale současně musí neustále počítat i s národními vlivy (národní zájmy vyžadují určitý podíl na zisku společnosti).

Závěrem druhé kapitoly uvádí Meynaud některé prvky klasifikace skupin nátlaku: Především rozlišuje skupiny nátlaku čisté a příležitostné. Existují skupiny, které v mezinárodním měřítku bojují proti rasové segregaci soustavným vykonáváním nátlaku. Příležitostné skupiny jsou takové, které bojují za určité konkrétní cíle. Dalším odlišovacím znakem je časové trvání. Jsou skupiny trvalé, ale také jen dočasné. Jiná je klasifikace skupin podle jejich struktury — je možno rozlišovat skupiny centralistické, federální, konfederální. Podle členství se rozeznávají skupiny kolektivní a individuální. Podle vztahů k státům existují skupiny autonomní a úzce spojené s některým státem.

Poslední dvě kapitoly (III. a IV.) jsou vlastně shrnutím kapitol předcházejících; v nich se autor snaží dojit k některým závěrům, provádí určité aplikace a vyjadřuje se k některým skupinám.

Podle Meynauda je vzorem organizace mezinárodní „Mezinárodní organizace práce (OIT)“. Na konferenci vysílá každá národní delegace čtyři členy, a to dva oficiální zástupce za stát a po jednom zástupci za zaměstnavatele a za pracující. Tak jsou podle autora na konferenci zastoupeny všechny zainteresované složky (tři části). Autor ovšem nepočítá s tím, že kapitalistické země vysílají oficiální delegáty, kteří budou hájit zájmy zaměstnavatelů.

V druhé části třetí kapitoly věnuje autor pozornost některým shrnujícím otázkám, jako například ocenění kapacity nátlaku, charakteristice intervence, cílům nátlaku, veřejnému mínění apod.

Poslední kapitola je věnována částečně metodologickým úvahám a částečně příkladům mezinárodních skupin nátlaku. Proto působí dojemem rozřístěnosti. V obsáhlém od-